

**Hämeenkyrö
Vanhan Häme-Pohjanmaa tien
arkeologinen dokumentointi
Kyröskoskella, Vt3:n parantamis-
hankkeeseen liittyen
2020**

**Timo Jussila
Juuso Koskinen**

Tilaaaja: Väylävirasto

Sisältö

Perustiedot	2
Tutkimus	3
Lähteet	4
Kartat	4
Alue 1, vanha tielinja Tippavaarassa	6
Alue 2, tien puronylityskohta Turkimuksessa	16

Kansikuva: Vanhaa tiepohjaa kohti kaakkoa, Häijäntien ja vt3:n risteystä kohdin

Perustiedot

Alue: Hämeenkyrö Tippavaara – Turkimus, vanhan tielinjan dokumentointi Häijäntien ja Turkimuksentien välillä. Muinaisjäännös Tippavaara, vanha tie, mjerk 1000034239.

Tarkoitus: Dokumentoida suurelta osin uuden vt 3:n alle ja lomaan jäävä vanha ja historiallisesti merkittävä tiepohja.

Työaika: maastotyö 25 – 27.5.2020

Tutkimuslupa: 19.05.2020 MV/74/05.04.01.02/2020

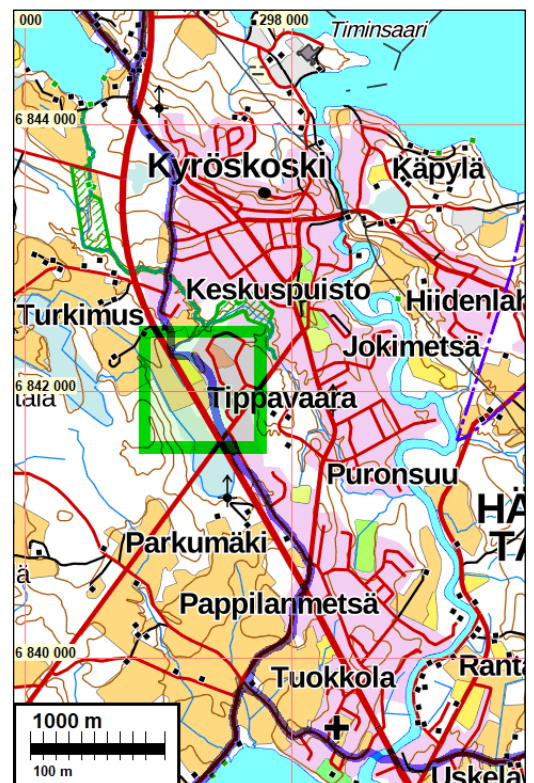
Tilaja: Väylävirasto.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila ja Juuso Koskinen.

Tulos: Kyseessä on vanha Hämeen ja Pohjanmaan välinen tie. Siitä on säilynyt alueella 260 m mittainen hylätty osuus, joka on poistunut käytöstä 1980-luvun lopussa ja jäänyt sivutiekseksi 1800-luvulla (lopulla?) päätien siirryttyä kulkemaan Kyröskosken keskustan kautta. Vanhalle tiepohjalle tehtiin kolme poikkileikkausojaa. Tien leveys ojan sisäreunasta ojan sisäreunaan oli 6 m (n. 10 ”svenska alnar”), mikä oli Ruotsin valtakunnan maanteiden (pääteiden) standardileveys keski-ajalta 1900-luvulle. Tie on tehty savimoreenimaaperään. Saven päällä on 60-70 cm paksuinen soraisen hiekan kerros. Selvää eriaikaista kerroksellisuutta siinä ei erotu - ellei paikoin tulkinnanvaraisesti. Hiekkakerroksen alla on merkkejä siitä, että alun perin tietä ei ole hiekalla korotettu vaan se on kulkenut savimaalla tai että saven päällä on ollut vain ohut kerros hiekkaa – savipohjan pinnassa on 10-15 cm paksu sekoittunut ja tummempi kerros jonka pinnassa on pyöräurat. Ajoitettavaa materiaalia ei saatu.

Pohjoisempana, Turkimustien eteläpäässä tutkittiin kohta, missä vanha tie ylittää purooman. Sillä kohdalla tietä on parannettu raskaasti vielä nykyäänä. Purooman kohdalla olevan, parimetriä korkean tiepenkereen alle on asetettu betoninen siltarumpu. Jälkiä vanhemmasta siltakonstruktiosta ei paikalla ole säilynyt.

Tutkimusalue vihreän neliön sisällä. Vanha tielinja sinisellä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta toukokuussa 2020, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 5/2020. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Tutkimus

Valtatie 3:n parannushankkeessa rakennetaan uusi Hämeenkyrön ohitustie. Tippavaarassa uusi vt:3:n tielinja ja liittymä rakennetaan osin muinaisjäännökseksi määritetyn vanhan tien päälle ja joka osin jää liittymän väliin. Pirkanmaan maakuntamuseo sopi Väyläviraston kanssa (neuvottelumuistio 21.10.2019, Diar 691/2019), että vanha tienpohja tutkitaan ja dokumentoidaan arkeologisesti ennen rakennustöitä. Väylävirasto tilasi kyseisen työn Mikroliitti Oy:ltä. Tutkimuksen maastotyö tehtiin 25. – 27.5. työn kannalta erinomaisissa olosuhteissa.

Tutkittavat vanha ja hylätty tielinja oli n. 260 m mittainen säilynyt osuus Häijäntien luoteispuolella, joka oli merkitty muinaisjäännökseksi nimeltä Tippavaara (mjrek 1000034239). Vanha tiepohja oli todettu jo v. 2011 inventoinnissa mutta määritetty muinaisjäännökseksi vasta v. 2018 inventoinnissa. Kyseessä on vanha, mahdollisesti jo keskiajalla käytössä ollut Hämeen ja Pohjanmaan välinen tie. Tällä alueella vanha tie noudattaa täsmälleen samaa linjaa mitä 1700-luvun lopun isojakokartoilla. Ei ole merkkejä siitä, että tie olisi sitä aiemmin kulkenut 1700 luvun linjauksen ulkopuolella.

Tieosuus Tippavaarassa on ollut päätiekäytössä ilmeisesti vielä 1890 luvulla. Se kulkee vanhalla linjauksella, Kyröskosken taajaman länsipuolella v. 1890 Turun ja Porin läänin kartassa – siinä ei ole lainkaan Kyröskosken taajaman kautta kulkevaa tietä. 1840 luvun pitäjänkartalla molemmat tiet on merkitty samalla vahvuudella, eikä sen perusteella voi sanoa kumpi linjaus on päätie, vanha läntinen vaiko Kyröskosken kautta kulkeva. Senaatinkartalla v. 1910 päätie on merkitty kulkeväksi Kyröskosken keskustan kautta. Vanha läntisempi päätie on siinä paikallistienä. Vuosien 1962 ja 1988 peruskartoilla vanha tielinja on Tippavaaran kohdalla vähäinen tie (kärrytie), jonka varrella on ollut Vehkalan talo. V. 1997 kartalla vanha tie on katkennut ja osin vain polkuna mutta pohjoisempana edelleen vähäisenä ja käytössä olevana tienä (Turkimustie).

Tippavaaran muinaisjäännöksenä ollut osuus vanhasta Hämeen-Pohjanmaan tiestä on siis jäänyt Tippavaaran tasalla pois päätiekäytöstä viimeistään 1900-luvun alussa minkä jälkeen se on ollut vähäisenä tienä - kuten taloon menevänä pihatienä - käytössä 1980 luvulle, minkä jälkeen osa tiestä on jäänyt uusien rakennusten alle ja osa on jäänyt täysin pois tiekäytöstä, poluksi.

Vanhalle tielle tehtiin kaivinkoneella kolme poikkileikkausojaa jotka dokumentoitiin. Tien leveys ojan sisäreunasta ojan sisäreunaan oli 6 m eli 10 ”svenska alnar”, mikä oli Ruotsin valtakunnan maanteiden (eli pääteiden) standardileveys ilmeisesti jo keski-ajalta aina 1900 luvulle. Tie on tehty savimoreenimaaperään. Tien reunoilla on ojat. Saven päällä on 60-70 cm paksuinen soraisen hiekan kerros. Selvää eriaikaista kerroksellisuutta siinä ei erotu, mutta kuitenkin tulkinnanvaraisesti ”raitoja” jotka voivat olla peräisin siitä, että tietä on aika ajoin parannettu hiekkaa lisäämällä. Hiekkakerroksen alla on merkkejä siitä, että alun perin tietä ei ole hiekalla parannettu ja korotettu vaan se on kulkenut savipohjalla tai että saven päällä on ollut vain ohut kerros hiekkaa – savipohjan pinnassa on 10-15 cm paksu sekoittunut ja tummempi kerros jonka pinnassa on paikoin havaittavissa pyöräurat. Ajoitettavaa materiaalia ei saatu, eikä myöskään mitään nykyäikää vanhempaa, löytömateriaalia.

Pohjoisempana, Turkimustien eteläpäässä tutkittiin kohta, missä vanha tie ylittää purouoman. Tien toinen puoli kaivettiin puron kohdalla auki kaivinkoneella. Sillä kohdalla tietä on parannettu raskaasti vielä nykyaikana. Purouoman kohdalla olevan, parimetriä korkean tiepenkereen alle on

asetettu betoninen siltarumpu. Ilmeisesti sen asennuksen jäljiltä on tiepenkereen sisällä betonin-kappaleita aiemmasta rummusta. Jälkiä vanhemmasta siltakonstruktiosta ei paikalla ole säilynyt.

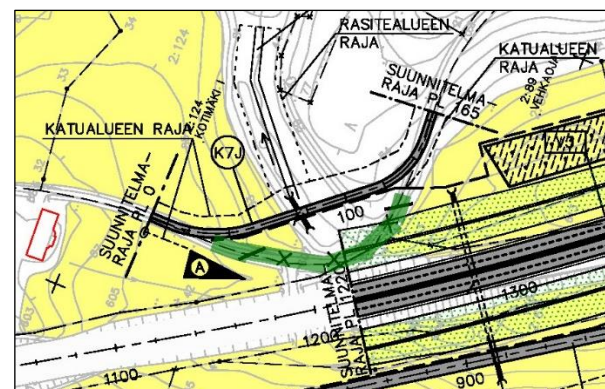
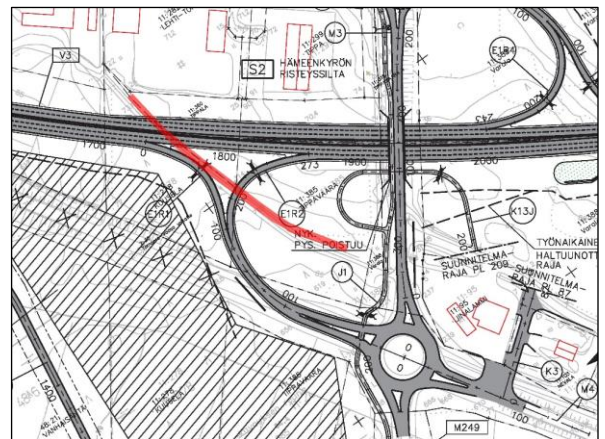
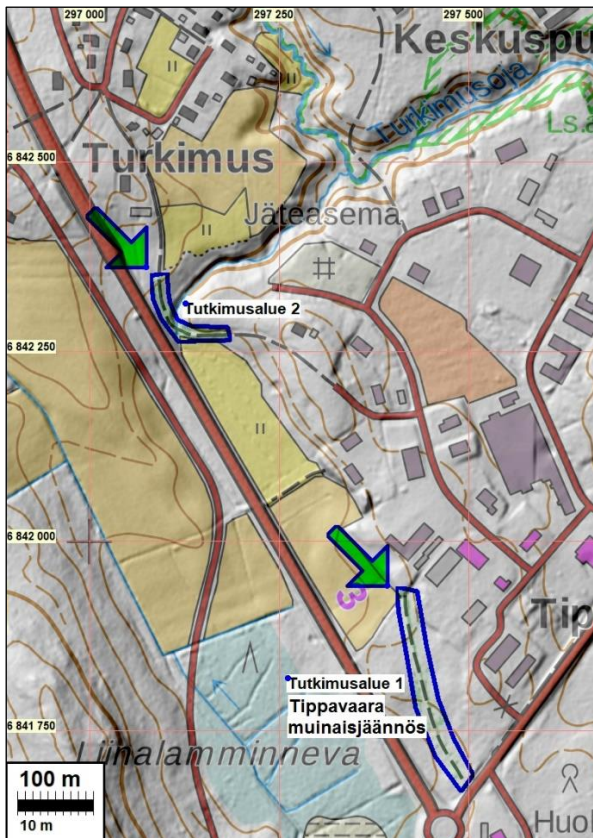
Espoo 30.6.2020

Timo Jussila
Juuso Koskinen

Lähteet

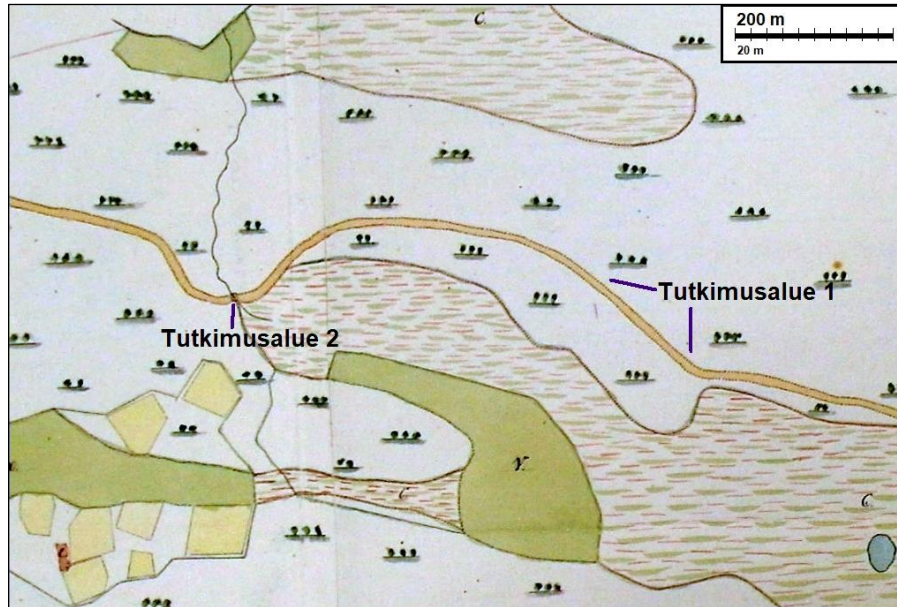
- Inberg, I.J. 1890. Turun ja Porin läänin kartta. Suomen yleiskartan, merikarttojen, maantiemit-tausten ja kaikenlaisten tietojen perusteella tehnyt v. 1890 I.J. Inberg.
- Jussila & al. 2017. Hämeenkyrö Keskustan yleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi . Mikroliitti Oy.
- Jussila, Timo 2011. Hämeenkyrö Vt. 3:n parannusalueen Hämeenkyrön liittymän tienoon muinaisjään-nösinventointi 2011. Mikroliitti Oy.
- Jussila, Timo 2012. Hämeenkyrö Vt. 3:n parannusalueen välillä Turkimus – Kostula muinaisjäännösinven-tointi 2012. Mikroliitti Oy.
- Jussila, Timo 2006. Hämeenkyrö Keskustan ohikulkutien linjauksen muinaisjäännösinventointi 2006. Mik-rolitti Oy.
- Mohell, Gustaf 1848. Hämeenkyrön pitäjänkartta.
- Peruskartta 2122 10, 1959, 1988, 1998. Maanmittauslaitos.
- Senaatinkartta, vuoden 1910 mittaus. Rivit XXI. XXII. Lehdet 20.21.
- Tuderus G, 1791: Charta öfver Tawast-Kyrö Sockens Prästgårds Bröstmarks jemte Kondu och Kostusaari Urjells Ägor belägne uti Öfre Satakunda Öfredels Härad af Åbo och Björneborgs Län

Kartat

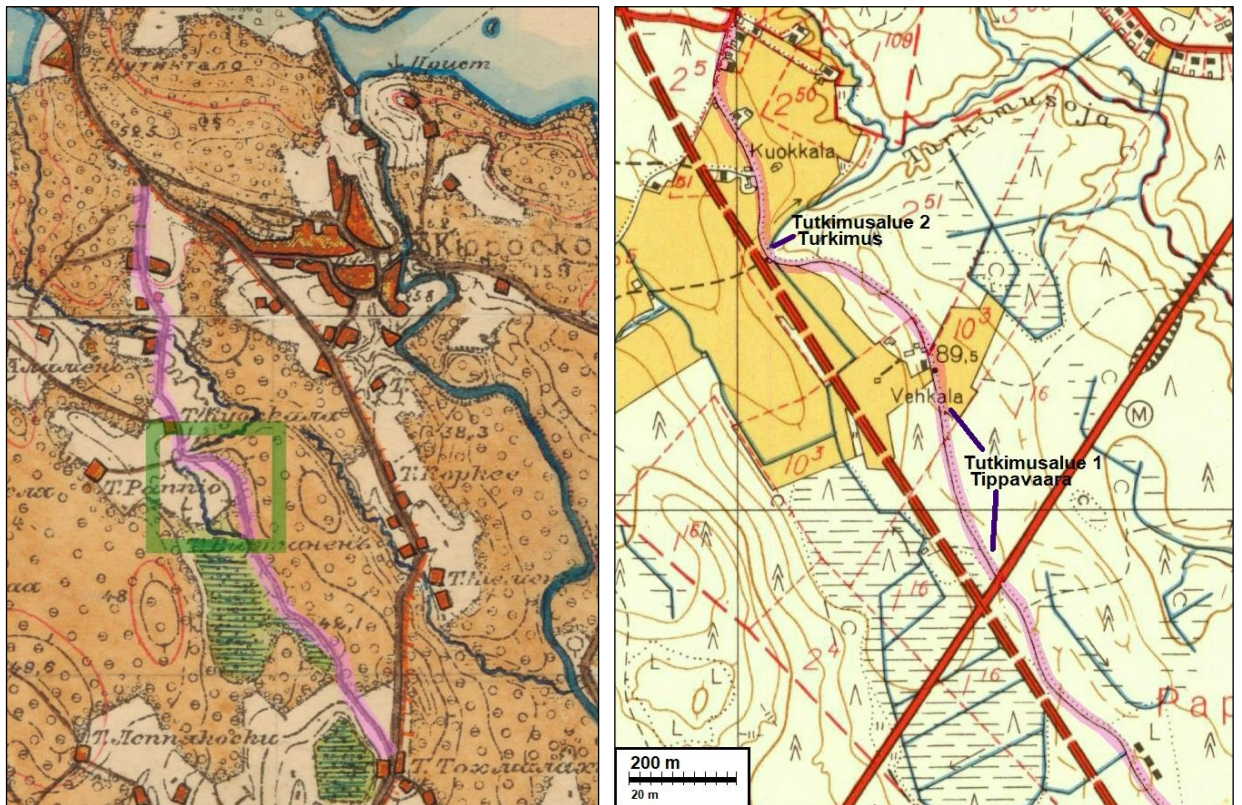

Oikealla otteet tiesuunnitelmapakartasta jossa ylempässä punaisella Tippavaaran muinaisjäännöstie (tutki-musalue 1) ja alempana Turkimustien puron ylittävä ja poistettava osuus vihreällä (tutkimusalue 2)

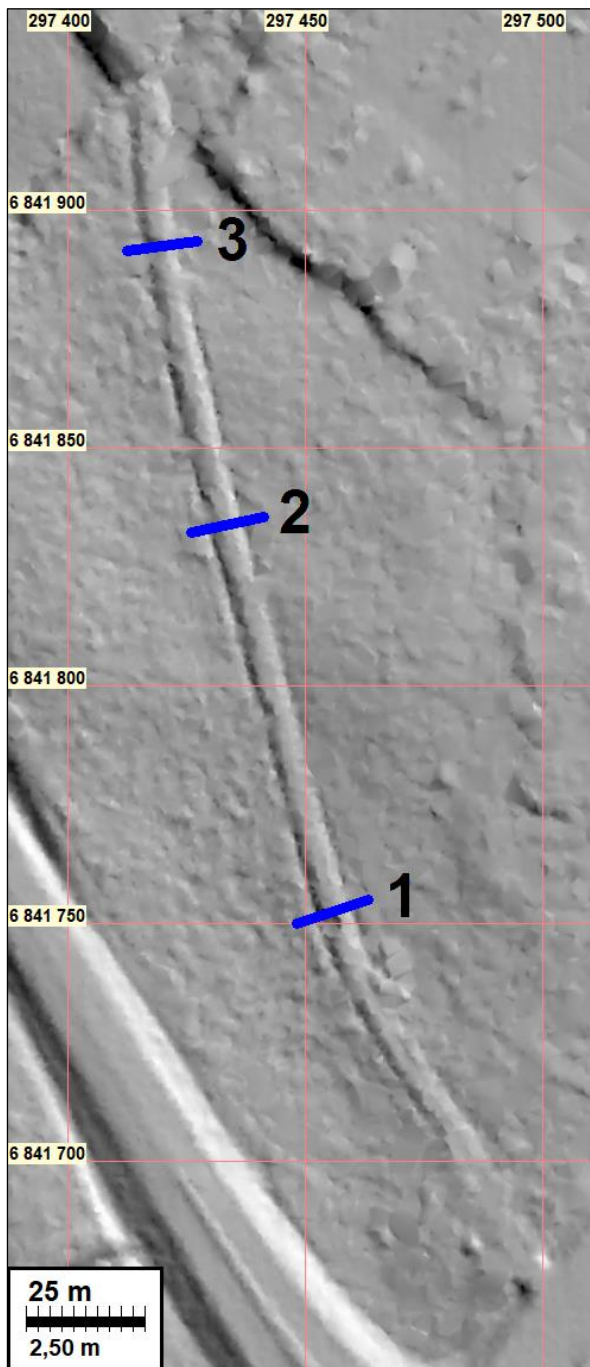
Ote Pappilan isojakokartasta v. 1797.

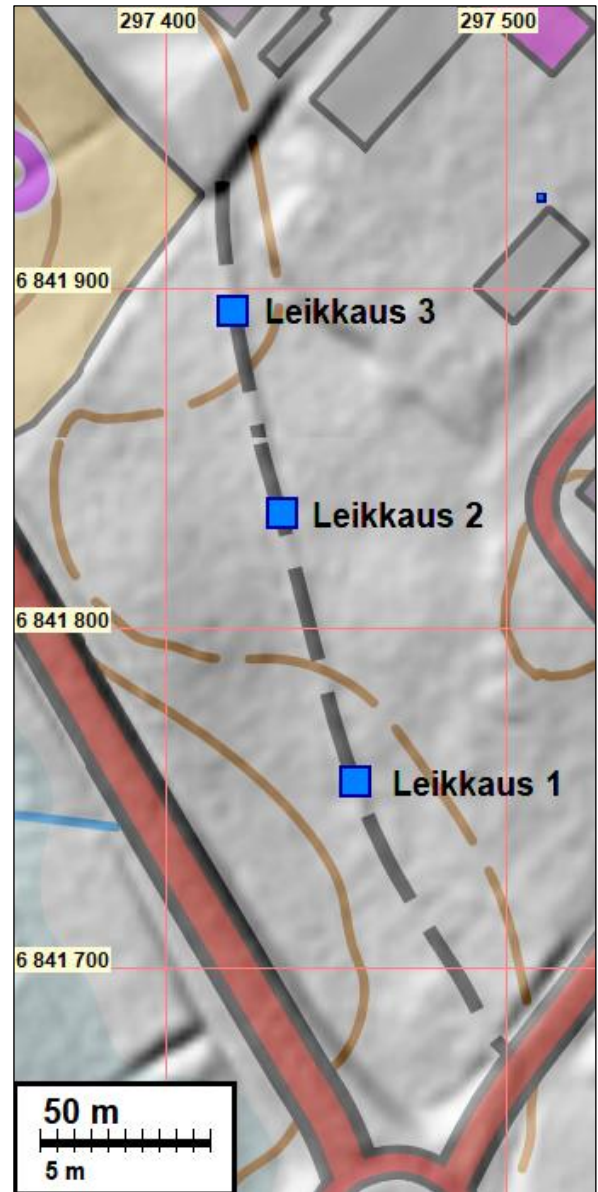
Ote senaatinkartasta v. 1910, niissä vanha tie korostettu sinipunaisella

Alue 1, vanha tielinja Tippavaarassa

Vanha tie maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta laaditussa viistovalovarjosteessa ja alla maastokartalla

Alla tien eteläosaa etelään

Vanhaa tietä pohjoiseen

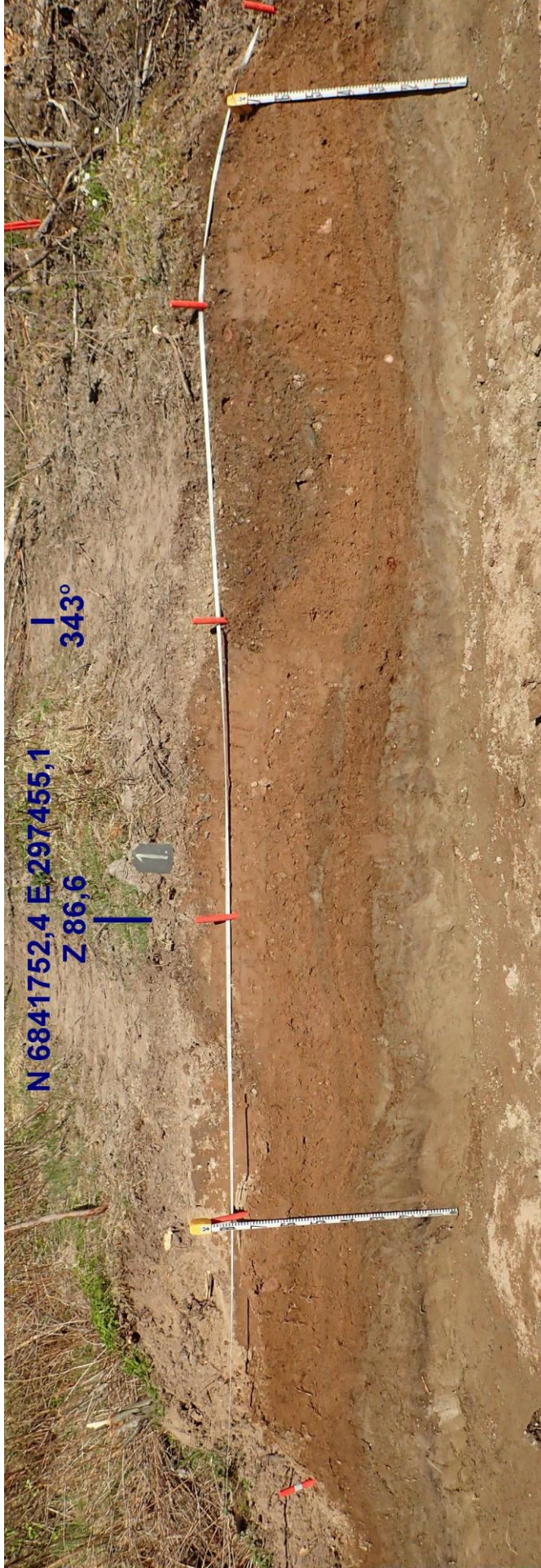

Poikkileikkaus 1

Kuvissa punaiset paalut ovat 1 m välein. Kuvaussuunta 343/360.

länsilaita ja alla keskiosan länsiosaa

itäpuolta

Maaperä tien laidoilla on märkää savea – kuvassa itäreunaa

Poikkileikkaus 2

Länsireuna ja länsipuoliskoa. Paaluväli 1 m

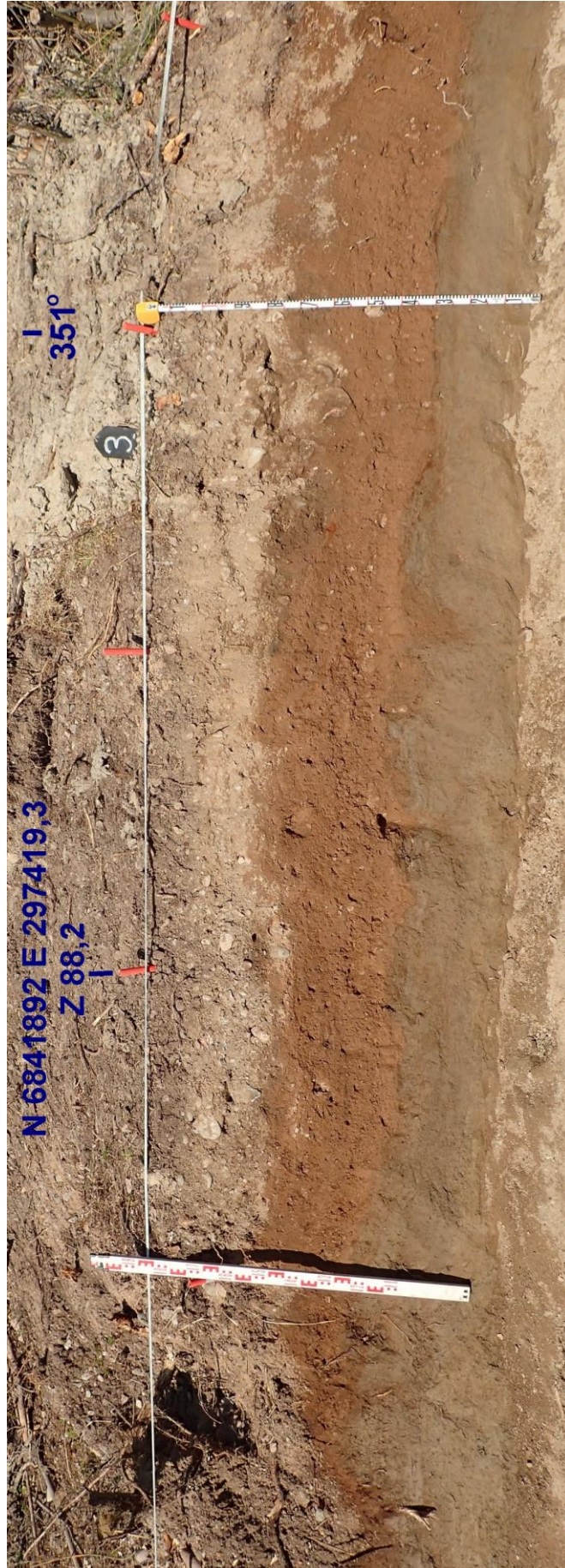

Itäreunaa

Poikkileikkaus 3

Länsireunaa

Itäreunaa

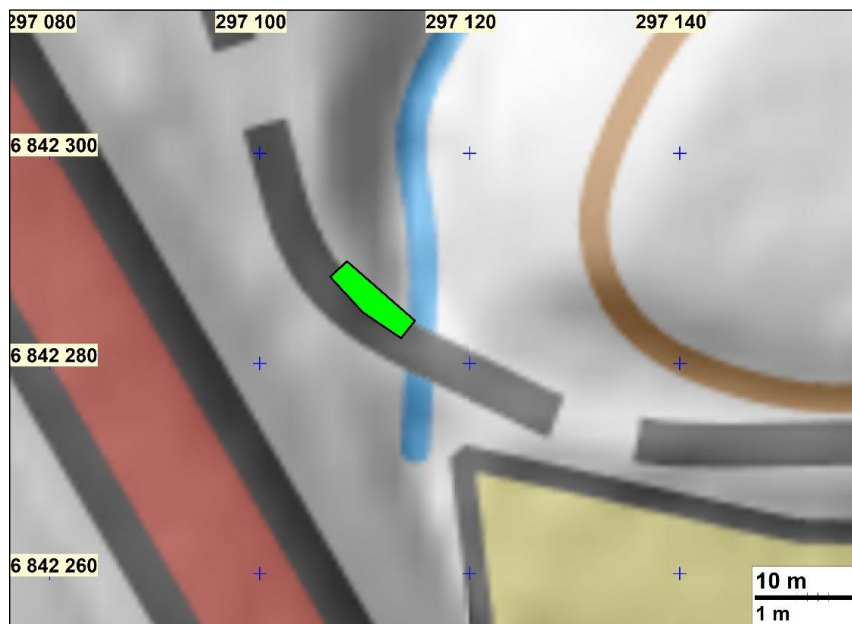

Alue 2, tien puronylityskohta Turkimuksessa

Vanha tielinja ylittää purouoman mutkan kohdalla. Kuvat etelästä ja pohjoisesta.

Kaivausalue vihreällä

Turkimuksessa kaivettiin puron ylityskohtaan, tien penkalle, pitkittäisleikkauksena n. 9 x 2 m kaivausalue, jotta voitaisiin selvittää, onko puron kohdalla säilynyt vanhoja silta- tai rumpurakenteita. Kaivu tehtiin koneella, poistaen maata n. 10 cm kerrallaan. Koska rakenteita tai vanhoja kulttuurikerroksia ei tullut esille, kaivausalue voitiin kaivaa koneella kerralla sellaiselle syvyydelle, jossa sen kaikkia moderneja ja luonnollisia kerrostumia oli esillä eri tasoissa. Tämä vaihe dokumentoitiin fotogrammetrisesti, jonka jälkeen kaivausalueen pohjalla ollutta ja runsaasti luonnonpuunjänteitä sisältänyttä kerrostumaa, eli yksikköä Y4, kaivettiin lapiolla ja lastalla vielä n. 20 cm syvemmälle, n. 70 x 100 cm alalta, jotta voitiin varmistua, ettei kerrostuma sisällä rakenteita. Tässä kaivamisessa esille tullutta Y4:n alaosaa dokumentoitiin valokuvin. Koko kaivausalue oli syvimmillään n. 160 cm.

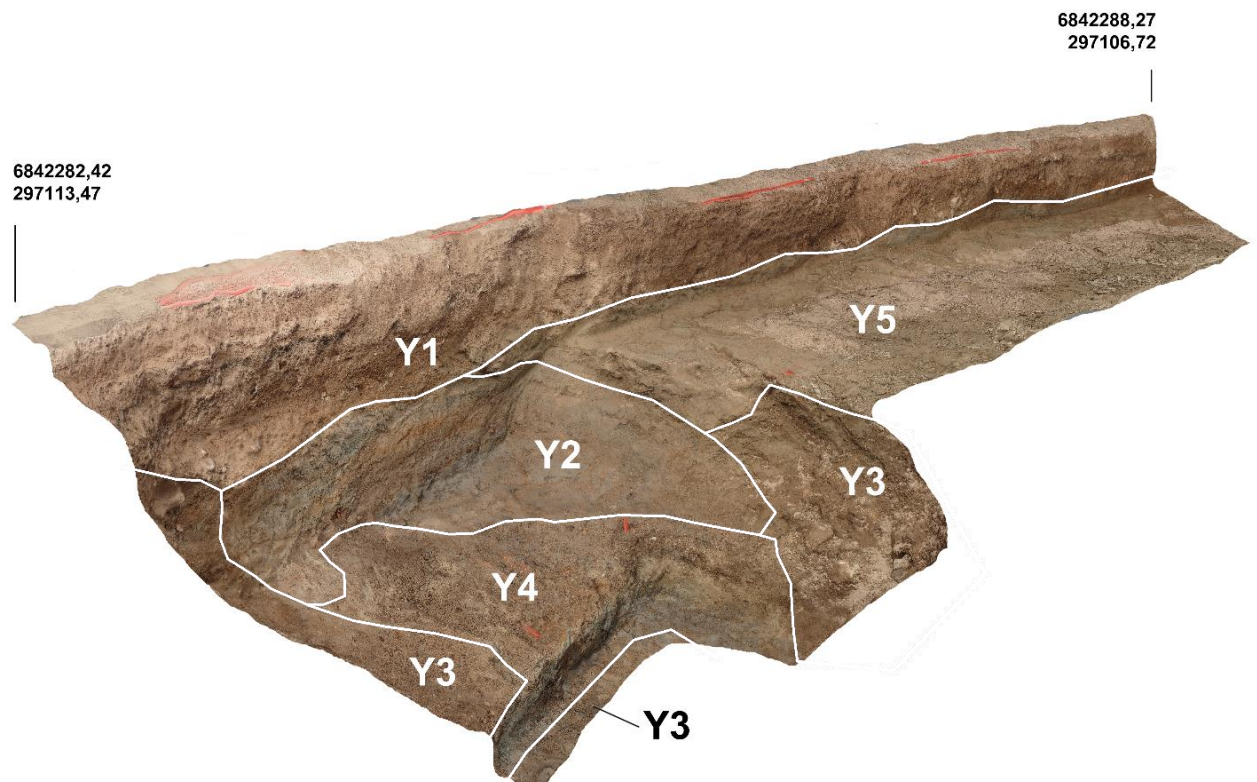
Kaivauksessa ei tullut esille mitään selviä merkkejä vanhasta ihmistoiminnasta. Kaivauksessa paljastui nykyisestä tienpinnasta alkavia, hiekasta ja sorasta koostuvia, tiekerroksia (Y1), joiden alta tuli esille harmaita ja rusehtavia, n. 10-30 cm paksuja, savikerrostumia (Y2), joissa osassa

oli seassa luonnonpuun hippusia sekä harvoja hiilipilkkuja. Näiden kerrostumien alta tuli esille harmaata ja rusehtavaa savea (Y4), jossa luonnonpuuta oli isompina riekaleina, kuin Y2:ssa, ja myös hiilen määrä lisääntyi siinä. Alimmillaan luonnonpuunjäänteitä löytyi n. 150 cm syvyydeltä tien nykyisestä pinnasta laskien. Y4:n alta alkoi puhdas vaaleanharmaa savi. Y2:ta ja Y4:ää voidaan pitää silti koskemattomana pohjamaana, koska niistä ei tullut esille mitään selvästi ihmistoimintaan liittyvää. Luonnolliset puujäännökset niissä ovat kulkeutuneet paikalleen todennäköisesti veden siirteleminä. Niiden tien pinnasta laskettu löytösyvyys (n. 135-150 cm) on myös siinä mielessä harhaanjohtava, että ne sijaitsivat lähellä puron viistoa penkkaa. Penkan viistosta, kaivua edeltävästä, pinnasta laskettuna puujäänteitä esiintyi enintään vain n. 50 cm syvyydellä.

Täysin kiistatonta varmuutta ei ole siitä, etteivätkö luonnonpuut olisi voineet päätyä löytösjoiilleen ihmistoiminnan seurauksena, puronylityspaikan alkeellisessa parantelussa. Yhdessäkään puunkappaleessa ei silti näkynyt leikkuu- tai muita työstöjälkiä, jotka antaisivat syytä olettaa niin. Tienpenkkaa oli vahvistettu myös nykyään, betonikappaleita sisältävällä maalla, joka muodosti viiston puronpenkan uloimman n. 50-100 cm paksun kerroksen (Y3).

Puron ylityskohdassa oli käytössä oleva betonirumpu, jonka asentamisessa ja muussa nykyisen ylityksen rakentamisessa maata on saatettu kaivaa myös puron penkalta. Y3:n maa saattoi siis liittyä myös nykyisen ylityksen rakentamiseen. Jos kohdassa on ollut vanhoja siltarakenteita, ne ovat voineet kadota kyseisen kaivun yhteydessä. Kaivausalueen luoteispuolisko ylettyi myös puronpenkan ulkopuolelle, jossa maa oli tasaisempaa. Siinä tuli tien sorahiekkakerrosten (Y1) alta esille puhdas savi, jossa ei ollut hiiltä tai puujäännöksiä, eli koskematon pohjamaa (Y5), jo n. 40 cm syvyydeltä.

Yhteenvetona voi todeta, että nykyään vanhemmista siltarakenteista tai muista purouoman ylittävistä rakenteista ei ole säilynyt jälkiä. Niitä ei myöskään ole tunnistettavana kauempana uomasta tieprofiilissa. Tietä on tällä kohdin parannettu ja kaivettu betonirummusta päätellen 1900 luvun lopulla, ellei vielä 200 luvulla. Paikalla on myös jälkiä (betonia) aiemmasta, modernista tienparannuksesta.

Kaivettu alue katsottuna idästä

Lounaisproffili

6842288,27
297106,72

Lounaisproffili

6842288,27
297106,72

Yksiköt

Y1: Tien sorahiekköjä. Todennäköisesti lähes kokonaan modernia pintamaata.

Y2: Noin 10-30 cm paksuisia, rusehtavia ja harmaita, savikerroksia, joissa hiilen sekä puun hipusia. Veden muokkaamia luontaisia kerroksia.

Y3: Sorahiekkää, jossa betonikappaleita. Modernia täyttömaata.

Y4: Savi, jossa runsaasti puusilppua. Veden muokkaama luontainen kerros.

Y5: Pohjasavi, jossa ei ole hiiltä tai puusilppua. Koskematon pohjamaa.

Y4. Syvennyksessä vaaleanharmaa maa on savea Y4:ää, jonka pinnassa on paikoin vielä hieman rusehtavaa maata eli Y3:a.

Luontaista puuta Y4:n pohjalta.

Vasemmalla: Kuva ennen kaivausta. Valkoinen nuoli: Betonirumpu. Punainen nuoli: Kaivausalueen kaakkoisreunan tasa. Kuvattu etelään.

Oikealla: Kaivausalueita kaivetaan n. 10 cm paksu siivu kerrallaan. Kuvattu luoteeseen.

Betonikappaleita sisältänyttä maata (Y3) on tullut esille. Kuvattu etelään (vas.) ja itään (oik.).

Vasemmalla: Betonikappaleita Y3:sta.

Oikealla: Kaivausalue konekaivun jälkeen. Kuvattu luoteeseen.